

ALTERNATIVNE KNJIŽNICE U ZAGREBU

ALTERNATIVE LIBRARIES IN ZAGREB

Aleksandra Pikić

Knjižnica Odsjeka za sociologiju

Filozofski fakultet u Zagrebu

apikic@ffzg.hr

UDK / UDC 027.6:061.2(497.521.1)

Istraživanje / Research paper

Primljeno / Received: 8. 2. 2006.

Sažetak

Cilj je rada utvrditi pojam “alternativna knjižnica” te na uzorku zagrebačkih alternativnih knjižnica prikazati njihovu strukturu i aktivnosti. Alternativne knjižnice, kao knjižnice organizacija civilnog društva, prikupljaju, obrađuju i daju na korištenje javnosti građu s raznorodnim temama iz područja zaštite ljudskih prava poput prava žena, homoseksualaca, prava čovjeka na život u miru i prava na slobodan pristup informacijama. U radu su predstavljeni rezultati istraživanja koje je metodom strukturiranog intervjua provedeno krajem rujna i početkom listopada 2005. Istraživanjem je obuhvaćeno pet alternativnih knjižnica u Zagrebu: Čitaonica i knjižnica Centra za ženske studije, Knjižnica Ženske infoteke, Lezbib – lezbijska biblioteka Lezbijske grupe Kontra, Medijski arhiv [mame] Multimedijalnog instituta [mi2] i Mirovna knjižnica Centra za mirovne studije.

Cljučne riječi: alternativne knjižnice, civilno društvo, nevladine organizacije za zaštitu ljudskih prava, Zagreb

Summary

The aim of this paper is to define the term *alternative library* and to identify the structure and activities of alternative libraries based on the Zagreb sample. Alternative libraries are civil sector's libraries. These libraries collect and offer the use of their collections to the general public. Their collections cover a variety of topics and subjects from the field of human rights protection, such as rights of women, homosexuals, right to live in peace and free information-access rights. The results of the research conducted at the end of September and the beginning of October 2005 are presented in this article. Using structured interview method, the research was carried out in five Zagreb alternative libraries. The libraries include: Reading-room and Library of The Centre for Women's Studies; the Library of

Ženska Infoteka; Lezbib – lesbian library of Lesbian Group Kontra; Media Archive [mama] of Multimedia Institute [mi2]; and Peace Library of The Centre for Peace Studies.

Keywords: alternative library, civil sector, NGO human rights organization, Zagreb

Uvod

Alternativna knjižnica donedavno je bila nepoznat pojam u hrvatskom knjižničarstvu. Međutim, u engleskome govornom području taj je pojam u upotrebi već tridesetak godina kroz rad Johna L. Noycea. Noyce je u članku iz 1978. godine *Alternative Bibliotheken in England- Selbsthilfe in Sachen Buch*¹ predstavio dva tipa alternativnih knjižnica u Engleskoj: prvi je tip prava alternativna knjižnica, u potpunosti neovisna od javnoga knjižničkog sustava i u kolektivnom vlasništvu ljudi koji su te knjige zajednički prikupili, a ilustrira ga primjerom Knjižnice Street na Sveučilištu Sussex. Nju su osnovali studenti koji su bili kritični prema metodama poučavanja svojih profesora na Sveučilištu. Drugi tip alternativnih knjižnica predstavljaju knjižnice sa specijalnim zbirka, koje se ne mogu pronaći u tradicionalnim javnim knjižnicama, kao što je Knjižnica radničkog pokreta u Manchesteru. Pa iako Noyce nije promišljao alternativne knjižnice kroz prizmu civilnog društva, i u njegovom radu uočavaju se obilježja karakteristična za knjižnice organizacija civilnog društva. Nadalje, početkom 1980-ih godina pojavila se američka bienalna serijska publikacija *Alternative library literature*² koja u središte svog interesa stavlja teme i područja koja se najčešće nalaze na marginama interesa konvencionalnih³ knjižničara. Tekstovi te publikacije obrađuju razna pitanja aktivnoga socijalnog angažmana knjižničara oko tema društvene odgovornosti, pravednosti, multikulturalnosti i cenzure: ljudska prava i slobode, feminizam, anarhizam, homoseksualnost, siromaštvo ili rasizam te razne marginalizirane i deprivirane društvene grupe, npr., žene, etničke i nacionalne manjine, seksualne manjine, invalidi itd. Razlog izdvajanja tih tema urednici nalaze u tihoj, svjesnoj ili nesvjesnoj cenzuri i nebrizi konvencionalnih knjižničara i knjižnične prakse za ova pitanja i probleme. Svi navedeni problemi sastavni su dio područja djelovanja novih društvenih pokreta

¹ Noyce, John L. *Alternative Bibliotheken in England – Selbsthilfe in Sachen Buch* [citirano: 2005-12-10]. // *Buch und Bibliothek* 30, 5(1978), 350-353. Dostupno na: http://oh1.csa.com/ids70/view_record.php?id=4&recnum=1&SID=1baa7b69520b94e5e3be2b23512f289a&mark_id=cacheposto3A0&mark_low=0&mark_high=2

² *Alternative library literature : 1988/1989 : a biennial anthology* / Sanford Berman, James P. Danky (eds.). Jefferson, N.C. [etc.] : McFarland & Company, 1990.; *Alternative library literature : 1990/1991 : a biennial anthology* / Sanford Berman, James P. Danky (eds.). Jefferson, N.C. [etc.] : McFarland & Company, 1992.

³ Po Anićevo i Goldsteinovom *Rječniku stranih riječi*, riječ konvencionalan označava onoga koji se drži uobičajenih pravila i oblika. U ovom slučaju, konvencionalne su knjižnice sve one knjižnice koje ulaze u knjižnični sustav Republike Hrvatske. To su nacionalna, sveučilišna, visokoškolska, općeznanstvena, narodna, školska i specijalna knjižnice. Vidjeti: Anić, Vladimir; Ivo Goldstein. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb : Novi Liber, 1999. Str. 719.

i njihovih politika.⁴ Ti se pokreti obično temelje na dva tipa problema: prvi je “zaštita prirodnog i socijalnog okoliša, koji se smatra ugroženim...”,⁵ a uključuje skupine za zaštitu životinja, protunuklearne skupine ili skupine za zaštitu okoliša, dok je cilj drugog tipa problema “predanost i borba za poboljšanje prava povijesno marginaliziranih skupina društva kao što su žene, etničke manjinske skupine i homoseksualci.”⁶

Osim organizacija civilnog društva koje se bave zagovaranjem ljudskih prava, i druge organizacije civilnog društva mogu imati svoje knjižnice. Tako Katolička crkva i druge vjerske zajednice ili udruge različitih nacionalnih manjina u Hrvatskoj imaju svoje knjižnice, primjerice, Zagrebačka nadbiskupija ima Knjižnicu Metropolitanu, a srpska manjina Centralnu knjižnicu Srba u Republici Hrvatskoj Srpskoga kulturnog društva “Prosvjeta”, češka manjina Knjižnicu Češke besede itd. Osnovna razlika između takvih knjižnica i alternativnih nalazi se u prirodi njihovih organizacija. Prvima je osnovna zadaća čuvanje kulturnoga, religijskog i nacionalnog nasljeđa. Za razliku od takve zadaće “konzerviranja” ideja i misli, alternativne knjižnice naglasak stavljaju na progresivnu diseminaciju ideja, informiranje i obrazovanje zajednice korisnika i cjelokupne javnosti o temama koje one zastupaju.

Glavna su obilježja alternativnih knjižnica:

- osnivači su alternativnih knjižnica organizacije civilnog društva, odnosno nevladin, neprofitni i/ili treći sektor;⁷ udruge, ustanove te zaklade i fundacije, pa su one sastavni dio aktivnosti organizacija osnivačica;
- alternativne su zato što “...postoje pored onoga što je općenito priznato, službeno...”,⁸ dakle, izvan knjižničkog sustava Republike Hrvatske;
- alternativne knjižnice prikupljaju građu s temama novih društvenih pokreta i njihovih politika, kao što su feministički, homoseksualni, mirovni pokret itd. i
- fond knjižnice daje se na korištenje cjelokupnoj javnosti budući da je cilj alternativne knjižnice informiranje i dizanje svijesti o temama koje one zastupaju i prikupljaju.

Ciljevi i metode istraživanja

Za strategiju ovog istraživanja odabrana je kolektivna studija slučaja (*collective case study*)⁹ kojom se u žarište stavljaju alternativne knjižnice u Zagrebu. Stu-

⁴ Haralambos, Michael; Martin Holborn. Sociologija : teme i perspektive. Zagreb : Golden marketing, 2002. Str. 643.

⁵ Isto.

⁶ Isto, str. 644.

⁷ Bežovan, Gojko. Civilno društvo. Zagreb : Globus, 2004. Str. 17.

⁸ Anić, Vladimir; Ivo Goldstein. Nav. dj., str. 75.

⁹ Halmi, Aleksandar. Kvalitativna metodologija u društvenim znanostima. Zagreb : Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada, 1996. Str. 152.; Handbook of qualitative research / Norman Denzin, Yvonna S. Lincoln (eds). 2nd ed. Thousand Oaks [etc.] : Sage Publications, 2000. Str. 435-454.

dija obuhvaća nekoliko slučajeva kako bi se bolje razumjele njihove sličnosti i razlike, što dalje može voditi boljem razumijevanju čitavog uzorka. Kao i ostale studije slučaja, tako i ova nema ambiciju poopćavati, već prikazati, u dubinu, pojedina obilježja odabranih fenomena.

Glavni su ciljevi istraživanja bili: odrediti pojam alternativna knjižnica te na uzorku zagrebačkih alternativnih knjižnica utvrditi njihovu strukturu i aktivnosti.

Kao što je već istaknuto, alternativne knjižnice su nov i nepoznat društveni fenomen u hrvatskom knjižničarstvu. Kako dosad nije bilo nikakvih informacija ili radova o toj temi, smatralo se da je pri istraživanju najprimjerenije koristiti kvalitativnu metodologiju. Iako kvalitativna metodologija ne zahtijeva velik uzorak, ovim se istraživanjem nastojalo obuhvatiti sve alternativne knjižnice u Zagrebu koje zadovoljavaju kriterije propisane glavnim obilježjima alternativnih knjižnica. Do alternativnih se knjižnica u gradu Zagrebu došlo metodom grude snijega (*snowball method*). Metoda grude snijega predstavlja “neprobabilistički oblik uzorkovanja u kojem su pojedinci prvotno izabrani za uzorak upotrijebljeni kao informatori za lociranje drugih osoba koje iskazuju nužne karakteristike odgovarajuće za uzorak”.¹⁰ Drugim riječima, voditelji i voditeljice knjižnica upućuju na druge alternativne knjižnice, uz pretpostavku da poznaju barem jednu od njih.

Za prikupljanje primarnih izvora informacija o alternativnim knjižnicama u Zagrebu odabrana je metoda strukturiranog intervjua. U istraživanje se krenulo s pretpostavkom da voditeljice i voditelji najbolje poznaju svoje knjižnice, njihov rad i kontekst, pa su oni i intervjuirani. Intervjui su provedeni na temelju upitnika koji se sastoji od devet analitičkih cjelina sa standardiziranim pitanjima otvorenog tipa. Prve dvije analitičke jedinice odnose se na organizaciju osnivačicu općenito i knjižnicu općenito, a poslužile su za određivanje sadržaja pojma i glavnih obilježja alternativnih knjižnica. Sastoje se od elemenata: ciljevi, glavne aktivnosti i ciljna populacija organizacije te motivacija za osnivanje knjižnice, ciljevi, ciljna populacija i otvorenost knjižnice prema javnosti. Sljedećih sedam analitičkih jedinica odnose se na fond, korisnike, službe, osoblje, financiranje, umreženost i sociodemografska pitanja o voditelju/voditeljici i tiču se strukture i aktivnosti alternativnih knjižnica. Analitička cjelina “fond” sastoji se od sljedećih elemenata: prostor, veličina, područja znanja, vrste građe, zastupljeni jezici, katalog i pravila za zaštitu fonda. Analitička cjelina “služba” sastoji se od sljedećih elemenata: nabava, obrada građe i posudba. Analitička cjelina “korisnici” sastoji se od sljedećih elemenata: evidencija članstva, broj korisnika i ciljna populacija korisnika. Analitička cjelina “osoblje” sastoji se od sljedećih elemenata: broj, spol, stručna osposobljenost i opterećenost drugim poslovima izvan knjižnice. Analitička cjelina “financiranje” sastoji se od sljedećih elemenata: oblici financiranja, glavni donatori i dotacije od države. Analitička cjelina “umreženost” sastoji se od sljedećih elemenata: upoznatost s drugim alternativnim knjižnicama, oblici suradnje s njima i oblici suradnje s konven-

¹⁰ Penrod, Janice [et al.]. A discussion of chain referral as a method of sampling hard-to-reach populations. // *Journal of transcultural nursing* 14, 2(2003), 101.

cionalnim knjižnicama. Analitička cjelina “sociodemografski podaci o voditelju/voditeljici” sastoji se od sljedećih elemenata: dob, spol, stupanj obrazovanja i zaposlenost. Dobiveni podaci analizirani su kvalitativno.

Upitnik je najvećim dijelom izgrađen sa stajališta knjižničarske struke, to jest većina pitanja se temelji na usporedbi poslovanja alternativnih knjižnica s osnovnim elementima i pravilima knjižničnog poslovanja.¹¹ Ostatak upitnika bavi se propitivanjem specifičnosti alternativnih knjižnica, poput njihova financijskog, organizacijskog i socijalnog konteksta.

Opsežna količina informacija dobivena upitnikom služi i za osiguranje znanstvene rigoroznosti istraživanja. Nastojao se postići kriterij primjerenosti i prikladnosti podataka. Hrvatski metodolog A. Halmi ističe da se “u kvalitativnim istraživanjima adekvatnost ili primjerenost više ... odnosi na količinu prikupljenih podataka, nego li na broj subjekata. Primjerenost se postiže kada je prikupljeno dovoljno podataka tako da dolazi do zasićenja ili saturacije, dok su varijacije razumljive same po sebi. Prikladnost se odnosi na izbor informacija prema teoretskim potrebama studije i modela koji nastaje iz tih informacija. Izbor uzorka vrši se svrhovito (namjerni uzorak), a ne slučajno (randomizacija) kao u kvantitativnim istraživanjima”.¹²

Istraživanje je provedeno od 26. rujna do 4. listopada 2005. godine. Ispitani su voditelji i voditeljice sljedećih alternativnih knjižnica (N=5): Knjižnica Ženske infoteke, Čitaonica i knjižnica Centra za ženske studije, MIRovna knjižnica, Medijski arhiv [mame] i LezBib – knjižnica Lezbijske grupe Kontra.¹³ Rezultati analize knjižnica predstavljeni su po kronološkom redu osnivanja knjižnica, od najstarije prema najmlađoj.¹⁴

Rezultati istraživanja

a) Knjižnica Ženske infoteke

Ženska infoteka (ŽI) osnovana je 1992. godine. Po tipologiji organizacija civilnog društva spada u ustanove, a prema svojim ciljevima, aktivnostima i ciljnoj populaciji u organizacije feminističkog pokreta. Ciljevi su ŽI-a: očuvanje znanja o povijesti žena i ženskog pokreta u Hrvatskoj; trajni, sustavni rad na osvješćivanju javnosti o ženskom pitanju; promocija i podrška ženskim grupama i pojedinkama koje rade na postizanju jednakosti spolova na svim poljima ljudskog djelovanja te podrška svakoj vrsti nastojanja koja će promicati žene i njihova postignuća i omo-

¹¹ Taj se dio upitnika temelji na priručniku: Tadić, Katica. Rad u knjižnici. Opatija : Benja, 1994.

¹² Halmi, Aleksandar. Nav. dj., str. 167.

¹³ Osim za tih pet knjižnica, saznali smo i za dvije koje su zatvorene. To su: Knjižnica NONA organizacije Multimedijski ženski centar “NONA” i Info-shop anarhističkog *squata* na Knežiji.

¹⁴ Budući da ne postoji nikakav zabilježeni dokument o nabrojanim knjižnicama te da svaka od njih predstavlja zaseban fenomen koji su sad teorijski okupljeni u pojam “alternativna knjižnica”, odlučili smo prikazati svaku knjižnicu pojedinačno.

gućavati im veću vidljivost i vrednovanje u društvu. U svoje aktivnosti ŽI ubraja: sakupljanje i širenje podataka i informacija; izdavanje knjiga i časopisa *Kruh i ruže*; edukacijske projekte; organiziranje seminara i konferencija te vođenje knjižnice. Ciljna populacija ove organizacije jesu žene općenito, studenti i studentice, novinari i novinarkе te svi koji se bave temom žena i ženskih prava.

Osnovana 1994. godine, Knjižnica ŽI-a najstarija je alternativna knjižnica u Zagrebu. Glavni su ciljevi knjižnice skupljanje te davanje na korištenje građe sa ženskom tematikom. Knjižnica je također namijenjena ženama, studentima i studenticama, novinarima i novinarkama i svima koji se bave temom žena i ženskih prava. Otvorena je za cjelokupnu javnost.

Knjižnica ima vlastitu prostoriju unutar organizacije. Njezin se fond sastoji od knjiga (2.547 naslova, oko 3.000 svezaka), časopisa, *press clippinga*, dokumenata različitih organizacija, plakata i video-dokumentacije (oko 70 VHS-ova i oko 40 CD-ROM-ova). Organizirane su zbirke knjiga, dokumenata i digitalna zbirka *press clippinga*. Voditeljica ne zna točan broj svezaka knjiga jer ne postoji inventarna knjiga, već se knjige upisuju u bazu u MS Accessu iz koje se ne može dobiti taj podatak. Također ne zna ni broj naslova niti broj svezaka časopisa jer se ta građa uopće ne obrađuje. Knjižnica prikuplja publikacije iz različitih područja znanstvenih disciplina i umjetnosti koja se bave propitivanjem društvenog položaja žena, npr., sociologija, filozofija, politika i književnost. Građa je na hrvatskom, engleskom, njemačkom, talijanskom i ruskom jeziku. Voditeljica smatra da su najzastupljeniji jezici knjižničnog fonda: hrvatski s procijenjenih 35 posto, engleski s 35 posto i njemački jezik s 15 posto. Od rasipanja, fond se zaštićuje knjižničnim pravilima posudbe, evidencijom članstva u računalnoj bazi podataka o korisnicima te naplaćivanjem zakasnine.

Knjižnica ima 475 korisnica i korisnika. Članarinu naplaćuju, a učlanjenje iznosi 30 kuna. Korisnici imaju slobodan pristup knjižničnoj građi. Do novih korisnika i korisnica dolaze informiranjem lecima, preporukom drugih korisnika i usmenom predajom te oglašavanjem na mrežnim stranicama organizacije.

Knjižnica je otvorena za posudbu dvaput tjedno, ali knjižničarka prima vraćene knjige svakog dana. Građa se zadužuje pomoću računalne baze podataka u programu MS Access u kojoj se radi i obrada knjiga.

U Knjižnici se građa katalogizira, klasificira, predmetizira i signira. Pritom se koriste sljedeći priručnici i standardi: *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* (PPIAK) Eve Verona, *Univerzalna decimalna klasifikacija* (UDK) i *Pojmovnik ženske terminologije*. Najtemeljitiše su obrađene knjige. One se signiraju, katalogiziraju, klasificiraju, predmetiziraju, a na police se stavljaju po stručnim skupinama. Dokumentacija i *press clipping* samo se katalogiziraju i klasificiraju. Knjige se mogu pretraživati u elektroničkom katalogu u programu MS Access na knjižničnom računalu, a dostupan je i na mrežnoj stranici organizacije osnivačice. Dokumentacija i *press clipping* pretražuju se isključivo u elektroničkim katalozima u programu Saperion na knjižničnom računalu. Osim toga, knjižnica nudi usluge fotokopiranja i čitaonice.

U knjižnici rade dvije ženske osobe. Voditeljica Knjižnice stalno je zaposlena u organizaciji, a druga je profesionalna knjižničarka primljena kao vanjska suradnica. Posebno se honorira nabava, obrada građe i ažuriranje WebPAC-a čime se bavi profesionalna knjižničarka. Osim knjižničarskih poslova, voditeljica radi na istraživačkim projektima organizacije te na izgradnji baze podataka vezane uz rad organizacije.

Knjižnica ŽI izgrađuje fond donacijama i razmjenom s drugim izdavačima. Donacije u novcu, kojima se uglavnom honorira rad vanjske suradnice, minimalne su. Glavni su donatori Gradski ured za kulturu i Ministarstvo kulture. Od države su tražili dotaciju ukupno pet puta, a dobili dvaput.

Voditeljica knjižnice upoznata je s radom sljedećih alternativnih knjižnica: knjižnice Centra za mirovne studije, Centra za ženske studije i LezBiba. Suraduju s navedenim knjižnicama isključivo upućivanjem korisnika. S ostalim, konvencionalnim knjižnicama ne suraduju.

Voditeljica smatra da bi knjižničarska struka mogla pomoći stručnim savjetima pri organizaciji i obradi građe.

b) Čitaonica i knjižnica Centra za ženske studije

Centar za ženske studije (CŽS) osnovan je 1995. godine, a po tipologiji organizacija civilnog društva pripada udrugama. CŽS, baš kao i ŽI, spada u organizacije feminističke provenijencije. Ciljevi su CŽS-a: promicanje i podupiranje ženske kulture i ženskih znanja putem osvješćivanja povijesnih i civilizacijskih vrednota žena; educiranje o ženskoj problematici na interdisciplinarnoj osnovi; istraživanje tema koje se tiču ženske subjektivnosti, ženske povijesti i kulture, moći i znanja, autoriteta i nasilja; afirmaciju ženskih postignuća u javnom životu te samoobrazovanje članica i inoviranje modela obrazovanja. U svoje aktivnosti CŽS ubraja edukaciju, istraživanje, knjižnicu i izdavaštvo. Ciljna populacija ove organizacije jesu žene općenito, studentice, aktivistkinje, svi koji se bave pitanjima roda, feminizma, ravnopravnosti spolova, ženskih prava, uključujući državna tijela zadužena za ravnopravnost spolova.

Čitaonica i knjižnica CŽS osnovana je 1996. godine. Glavni je motiv za osnivanje knjižnice bio izgradnja organiziranog fonda za edukacijske programe. Glavni su ciljevi knjižnice nabavljanje i davanje na korištenje literature iz područja ženskih studija, ženskih ljudskih prava, razmjena publikacija i suradnja s drugim centrima ženskih studija i njihovim knjižnicama u regiji jugoistočne Europe i šire. Knjižnica je ponajprije namijenjena studenticama i suradnicama Centra za ženske studije, ostalim studenticama te aktivistkinjama. Otvorena je za cjelokupnu javnost.

Knjižnica ima vlastitu prostoriju u organizaciji. Njezin se fond sastoji od knjiga (2.074 naslova, a 2.663 svezaka), brošura, časopisa (80 naslova koji nisu kompletirani), VHS kasete (60 komada), audio kasete (16 komada), CD ROM-ova (7 komada), dokumentacije ženskog pokreta te dokumenata i izvještaja s različitih skupova i okrughli stolova. Organizirane su zbirke knjiga, video i audio kasete.

Knjižnica prikuplja publikacije iz područja ženskih studija, ženskih ljudskih prava te raznih znanstvenih disciplina koje obrađuju temu žena, kao što su psihologija, sociologija, povijest i književnost. Građa je na engleskom, hrvatskom, francuskom, talijanskom i njemačkom jeziku. Voditeljica smatra da su najzastupljeniji jezici engleski s procijenjenih 50 posto i hrvatski jezik s 30 posto. Od rasipanja fonda knjižnica se zaštićuje pravilima posudbe i evidencijom članstva u kartoteci.

Knjižnica ima 368 korisnica i korisnika, a članarinu ne naplaćuju. Korisnici imaju slobodan pristup knjižničnoj građi. Do novih korisnica i korisnika dolaze upisom u obrazovni program, oglašavanjem preko mrežne stranice organizacije, preporukom i usmenom predajom.

Knjižnica je otvorena za posudbu četiri puta tjedno, od toga tri puta za studentice ČŽS-a, a jedanput tjedno za javnost. Građa se zadužuje na dva načina: putem zadužničkih kartona te računalne baze podataka u programu FileMaker Pro. U ovoj se knjižnici građa inventarizira, katalogizira, klasificira, predmetizira i signira. Pritom se koriste sljedeći priručnici, standardi i sl.: PPIAK, UDK i *Pojmovnik ženske terminologije*. Knjige su u potpunosti obrađene. Za predmetnu obradu građe kombinira se tezaurus *Pojmovnik ženske terminologije* sa slobodnim odabirom ključnih riječi. Za smještaj knjiga na police služe se tekućim brojem. Ostala se građa samo katalogizira.

Knjižnica ima elektronički katalog u programu FileMaker Pro. Knjižnica nudi i usluge fotokopiranja, čitaonice i pretraživanja interneta.

U knjižnici rade dvije ženske osobe. Jedna od njih je studentica bibliotekarstva i ona radi isključivo knjižničarske poslove u organizaciji. Osim knjižničarskih poslova, voditeljica radi na obrazovnom programu ČŽS-a i drugim obrazovnim projektima organizacije. U ovoj knjižnici honorira se obrada građe.

Čitaonica i knjižnica ČŽS-a izgrađuje fond i održava poslovanje donacijama u građi i novcu. Glavni su donatori inozemne donatorske organizacije, Republika Hrvatska te pojedinci i pojedinke. Od države su tražili dotaciju ukupno deset puta, a dobili pet puta.

Voditeljica knjižnice ČŽS-a upoznata je s radom sljedećih alternativnih knjižnica: knjižnice Centra za mirovne studije, Ženske infoteke, LezBib-a i Info-shopa. Osim što je upoznata s navedenim knjižnicama, voditeljica je istaknula i suradnju s nekima od njih, od upućivanja korisnika do razmjene duplih publikacija. S ostalim, konvencionalnim knjižnicama u Zagrebu ne surađuju.

Voditeljica Čitaonice i knjižnice ČŽS smatra da bi knjižničarska struka mogla pomoći stručnim savjetima pri organizaciji i obradi građe, razvijanju online kataloga, izgradnji WebPAC-a, odnosno učinkovitijoj primjeni novih tehnologija u radu knjižnice.

c) *MIRovna knjižnica – knjižnica Centra za mirovne studije*

Centar za mirovne studije (CMS) osnovan je 1996. godine, a po tipologiji organizacija civilnog društva pripada udrugama. Ta organizacija po svojim ciljevi-

ma, aktivnostima i ciljnoj populaciji pripada mirovnom pokretu. Ciljevi su CMS-a: razvijanje kulture dijaloga i kulture nenasilnog življenja; istraživanje tema koje se odnose na izgradnju trajnog mira i obrazovanja za mir, s naročitim osvrtom na iskustva iz Hrvatske i šire regije; podržavanje umrežavanja i razmjene iskustva o izgradnji mira u Hrvatskoj i široj regiji zahvaćenoj ratom 1991. godine te iniciranje novih modela obrazovanja i samoobrazovanja kao i uključivanje u međunarodnu mrežu centara za mirovne studije. U svoje osnovne aktivnosti CMS ubraja: aktivizam, edukaciju, istraživanja i knjižnicu. Ciljna populacija ove organizacije jesu aktivisti, studenti CMS-a, studenti fakulteta društvenih znanosti te svi građani zainteresirani za temu nenasilja i mira.

MIRovna knjižnica otvorena je 1998. godine. Glavni motiv za osnivanje knjižnice bila je potreba za referalnim centrom za polaznike i sudionike edukacijskog programa, ali i za sve druge aktiviste i studente. Glavni su ciljevi knjižnice prikupiti i učiniti dostupnom građu vezanu uz temu izgradnje mira s ekonomskog, ekološkog, političkog, kulturnog i obrazovnog aspekta. Ponajprije je namijenjena aktivistima, studentima mirovnih studija, studentima fakulteta društvenih znanosti te svim zainteresiranim građanima.

Knjižnica nema vlastitu prostoriju u organizaciji. Fond se sastoji od knjiga (između 1.300 i 1.500 naslova te između 3.500 i 4.000 svezaka), časopisa, brošura, audio kasete, VHS kasete, CD ROM-ova, plakata i majica. Građa još nije organizirana u zbirke, a zastupljena su područja ljudskih prava, mirovne politike, nenasilja, ženske politike, književnosti i društvenih znanosti, i to na engleskom, hrvatskom, bosanskom, srpskom i njemačkom jeziku. Voditeljica smatra da su najzastupljeniji hrvatski, bosanski i srpski jezik sa 60 posto te engleski jezik s 40 posto. Knjižnica nema pravila posudbe, ali se osmišljava "nenasilna strategija", npr., organiziranje druženja s temom vraćanja knjiga.

Imaju oko petstotinjak korisnica i korisnika, a članarinu ne naplaćuju. Korisnici MIRovne knjižnice imaju slobodan pristup knjižničnoj građi. Do novih korisnika i korisnica dolaze usmenom predajom, preporukom drugih knjižnica, fakulteta, edukacijskim programom, oglašavanjem na mrežnoj stranici te preporukom s nevladine scene.

Knjižnica je otvorena za posudbu dvaput tjedno i prema dogovoru. Knjižnično poslovanje obavlja se u programu FileMaker koji su dobili na poklon od Centra za ženske studije. Od obrade građe, katalogiziraju i klasificiraju knjige, služeći se pritom PPIAK-om i vlastitom klasifikacijom. Vlastitom klasifikacijom služe se i kod smještanja knjiga na police. Knjižnica ima elektronički katalog dostupan na knjižničnom računalu u programu FileMaker Pro. U tom katalogu mogu se pretraživati isključivo knjige. One se mogu pretraživati i putem zajedničkog pretraživača svih članica Mreže knjižnica u zajednici¹⁵ (<http://www.mreza-kiz.org>).

¹⁵ Mreža knjižnica u zajednici neformalna je mreža suradnje i samopomoći hrvatskih alternativnih knjižnica.

Knjižnica pomaže studentima CMS-a pri odabiru teme i literature za seminarske radove. Osim nabrojenog, voditeljica u svoje aktivnosti ubraja i pisanje projektnih prijedloga, izdavaštvo, edukaciju drugih knjižnica na temu nenasilja i izgradnje mira, organizaciju tribina i okruglih stolova.

U knjižnici rade tri osobe. Jedna žena, koja je ujedno i voditeljica te dva muškarca, civilna ročnika. Voditeljica je dugi niz godina radila u Gradskoj knjižnici Zagreb, a u udruzi se bavi isključivo knjižničarskim poslovima. To su ujedno jedini poslovi koji se plaćaju.

MIRovna knjižnica izgrađuje fond i održava poslovanje donacijama u građi i novcu. Glavni su donatori pojedinci, međunarodne nevladine organizacije, Centar za mirovne studije, Grad Zagreb te Vladin ured za udruge. Od države su tražili dotaciju ukupno pet puta, a tripot su je dobili.

Voditeljica MIRovne knjižnice upoznala se s radom sljedećih alternativnih knjižnica: MAK – Malom alternativnom knjižnicom iz Zaprešića, knjižnicama Ženske infoteke i Centra za ženske studije, HUK-om iz Knina te Mrežom knjižnica iz zajednice koje je i sama članica. Osim što je upoznata s navedenim knjižnicama, voditeljica je istaknula i suradnju s njima. Sa svakom alternativnom knjižnicom surađuju upućivanjem korisnika, međutim samo s nekima razmjenjuju dublete i informacije te se zajednički predstavljaju u javnosti putem mrežne stranice Mreže knjižnica u zajednici. Knjižnica surađuje i s konvencionalnim knjižnicama u Zagrebu. Tako su u narodnim knjižnicama “Vladimir Nazor” i “Bogdan Ogrizović” te Knjižnicama grada Zagreba organizirali zajedničke tribine i predstavljanja knjiga u izdanju CMS-a.

Voditeljica MIRovne knjižnice smatra da bi knjižničarska struka mogla pomoći stručnim savjetima te upućivanjem studenata/ica na obavljanje stručne prakse u alternativnim knjižnicama.

d) Medijski arhiv [mame] – knjižnica Multimedijalnog instituta [mi2]

Multimedijalni institut [mi2] ([mi2]) osnovan je 1999. godine. Po tipologiji organizacija civilnog društva [mi2] spada u udruge. Ta organizacija predstavlja novu generaciju pokreta za ljudska prava čiji je interes usmjeren na propitivanje društvenih odnosa unutar područja novih tehnologija, medija i informacija. Ciljevi [mi2] su: promicanje i posredovanje medijskih i tehnoloških praksi koje su relevantne za djelovanje i razvoj civilnodruštvenog i kulturnog djelovanja – kritičke digitalne kulture i medijskog aktivizma; zagovaranje i razvijanje tehnoloških i pravnih rješenja koja omogućuju pristup digitalnim alatima i kulturnim dobrima – slobodnog softvera, otvorenih tehnoloških standarda i slobodne kulture; posredovanje najnovijih tendencija na području filozofije, socijalne teorije i mediologije te jačanje neovisnoga kulturnog sektora i zagovaranje progresivnih kulturnih politika. Djelovanje [mi2] najčešće se prepoznaje kroz aktivnosti izdavačkog projekta za slobodne digitalne sadržaje EGOBOO.bits, zatim javnog prostora “kluba za net.kulturu [mama]” i razvijanja slobodnog softvera. Ciljna populacija ove organizacije jesu mladi – aktivisti, studenti, umjetnici i znanstvenici.

Medijski arhiv [mame] otvoren je 2000. godine. Glavni motiv njegova osnivanja bilo je prikupljanje publikacija iz onih društveno-znanstvenih područja koji nisu uključeni u sustav javnih, znanstvenih i drugih knjižnica. Glavni su mu ciljevi: omogućiti javni pristup znanstvenim područjima i područjima proučavanja civilnog društva koja nisu pokrivena akademskim sustavom. Iako otvoren za cjelokupnu javnost, ponajprije je namijenjen aktivistima, umjetnicima, civilno-društvenim djelatnicima, studentima, društvenim znanstvenicima te *queer*¹⁶ populaciji.

Medijski arhiv nalazi se u prostoru "net.kulturnog kluba [mama]". Njegov se fond sastoji od knjiga (675 naslova, ujedno i svezaka), časopisa (7 naslova), CD ROM-ova, VHS kasete i DVD-ova (100 komada). Nemaju organiziranih zbirke, a posuđuju samo knjige. Prikuplja se građa iz područja (novo-)medijske umjetnosti i medijske teorije, socijalne teorije i filozofije, društvenog aktivizma, suvremene umjetnosti (likovnosti, izvedbenih umjetnosti i filma), rodnih studija, novih tehnologija, nevladinih organizacija, političke ekonomije informacijskih društava i intelektualnog vlasništva te kulturne politike. Literatura je na engleskom, hrvatskom, francuskom, talijanskom i njemačkom jeziku. Voditelj smatra da su najzastupljeniji jezici engleski s procijenjenih 70 posto te hrvatski jezik s procijenjenih 15 posto. Od rasipanja fonda zaštićuje se čuvanjem knjiga u zaključanim ostakljenim policama, a kod posudbe se traže osobni dokumenti na uvid. Nema formaliziranih pravila.

Imaju oko stotinjak korisnica i korisnika, a članarinu ne naplaćuju. Korisnici Medijskog arhiva imaju slobodan pristup knjižničnoj građi. Do novih korisnika i korisnica dolaze putem svojih aktivnosti, usmenom predajom i poznanstvima.

Knjižnica nema formaliziranog radnog vremena. Knjige se mogu posuditi tijekom radnog vremena [mame] ukoliko su knjižničari prisutni. Posudba i popisivanje knjiga obavlja se u MS Excelu. U obrazac za posudbu upisuje se tko je i što posudio te broj telefona korisnika. U popisu knjiga upisuje se ime autora, naslov, godina izdanja i godina nabave. Knjižnica nema nikakav katalog. Knjige se na policama okupljaju prema srodnim znanstvenim disciplinama i temama, bez formalnih pravila. Korisnike savjetuju pri odabiru teme i literature za njihove radove. Uz to, korisnicima je na raspolaganju čitaonica.

U knjižnici rade dvije muške osobe. Nijedan od njih nije profesionalni knjižničar, niti se obrazuje za knjižničara. Rad u knjižnici ne honoriraju, a cjelokupna je aktivnost na volonterskoj osnovi. Osim rada u knjižnici, voditelj ima još obveza na različitim projektima te radi kao programski koordinator u organizaciji.

Medijski arhiv [mame] izgrađuje fond donacijama u novcu. Glavni su donatori Grad Zagreb i inozemne kulturne fundacije. Od države su tražili dotaciju tri puta, a dobili dvaput.

Voditelj knjižnice upoznat je s radom sljedećih alternativnih knjižnica: knjižnice Centra za mirovne studije, Centra za ženske studije, MAK – Male alter-

¹⁶ *Queer* je skupni pojam za sve seksualne i rodne prakse koje ne ulaze u normu heteroseksualnosti: lezbijke, gejevi, biseksualne, transrodne i interseksualne osobe.

nativne knjižnice iz Zaprešića, Info-shopa na Knežiji¹⁷ te knjižnice Ženske infoteke. Osim što je upoznat s navedenim knjižnicama, voditelj je istaknuo suradnju s alternativnim knjižnicama izvan Zagreba putem međuknjižnične posudbe. Ne surađuje s ostalim, konvencionalnim knjižnicama.

Voditelj Medijskog arhiva [mame] smatra da bi knjižničarska struka mogla pomoći stručnim savjetima pri organizaciji i obradi građe, ustrojavanja posudbe i razvoja baza podataka. Osim toga, voditelj predlaže da studenti/studentice bibliotekarstva obavljaju stručnu praksu u alternativnim knjižnicama.

e) *Lezbib – knjižnica Lezbijske grupe Kontra*

Lezbijska grupa Kontra (Kontra) osnovana je 1997. godine. Po tipologiji organizacija civilnog društva pripada udrugama, a prema ciljevima, aktivnostima i ciljnoj populaciji pripada homoseksualnom, odnosno LGBT¹⁸ pokretu. Ciljevi su Kontre: zalaganje za prava LGBT populacije u društvu; promicanje, univerzalno poštivanje i očuvanje ljudskih prava i temeljnih sloboda uključujući eliminaciju svih oblika diskriminacije; aktivno zalaganje protiv svih oblika diskriminacije lezbijki i biseksualnih žena te zalaganje za vrijednosti civilnog društva: slobode, nenasilja, individualnosti, ravnopravnosti, pravednosti, trpeljivosti i prihvaćanja različitosti. Kontra djeluje kroz aktivnosti Pravnog tima – implementacijama zakona koji štite LGBT populaciju i omogućuju im ravnopravan položaj u društvu, pravnom pomoći žrtvama diskriminacije i nasilja; LezBib-a – lezbijske biblioteke; info-linije i savjetovališta; organizacije Zagreb Pridea; edukacije putem radionica, tribina, okruglih stolova i predavanja. Ciljna populacija ove organizacije jesu lezbijke, biseksualne žene, gejevi, biseksualni muškarci, transeksualne i transrodne osobe.

LezBib je otvoren 2002. godine. Glavni su motivi za osnivanje bili: pravo na informaciju i znanje LGBT osoba, mali broj publikacija u hrvatskim knjižnicama s LGBT tematikom te stvaranje sigurnog prostora, mjesta za susrete i druženja za LGBT populaciju. Glavni su ciljevi knjižnice: sustavna izgradnja fonda s LGBT tematikom, organiziranje različitih kulturnih događanja (npr. predstavljanje knjiga i večeri poezije) te omogućavanje pristupa informacijama svim ostalim zainteresiranim za ovu tematiku (npr. roditeljima, studentima i znanstvenim djelatnicima). Knjižnica je ponajprije namijenjena lezbijkama, gejevima, biseksualnim i transrodnim osobama. Otvorena je za cjelokupnu javnost.

Knjižnica nema vlastitu prostoriju u organizaciji. Njezin se fond sastoji od knjiga (537 naslova, a 665 svezaka), časopisa, brošura, filmova (68 naslova u VHS, Divx i DVD formatima), letaka i plakata, knjige i filmovi organizirani su u zbirke. Knjižnica prikuplja publikacije iz područja lezbijskih i gej studija, *queer* teorije, lezbijskog feminizma i svih ostalih znanstvenih i umjetničkih područja

¹⁷ Naknadno se saznalo da je Info-shop na Knežiji zatvoren.

¹⁸ LGBT je akronim za lezbijke, gejeve, biseksualne i transrodne osobe.

znanja i iskustva o životu LGBT populacije. Literatura je na engleskom, hrvatskom, slovenskom i srpskom jeziku, a dominira engleski s procijenjenih 90 posto. Od rasipanja fonda zaštićuje se pravilima posudbe i evidencijom korisnika u Knjižici članstva.

Imaju 142 korisnika, a članarinu ne naplaćuju. Korisnici imaju slobodan pristup knjižničnoj građi. Do novih korisnika i korisnica dolaze lecima, usmenom predajom i preporukom te oglašavanjem preko mrežne stranice organizacije.

Knjižnica je otvorena za posudbu jedanput tjedno. Knjižnično poslovanje, posudbu i obradu obavljaju u CICIBAN-u u DOS-u, softver ISIS. Knjige i filmovi se inventariziraju, katalogiziraju, klasificiraju, predmetiziraju i signiraju. Pri katalogizaciji se koriste PPIAK-om, dok su za klasifikaciju izradili vlastiti sustav. Građu predmetiziraju pomoću ključnih riječi. Knjige su signirane i smještene na police prema vlastitim skupinama, a filmovi prema tekućem broju. Knjižnica ima mjesno dostupan elektronički katalog knjiga i filmova. Katalog knjiga dostupan je i na mrežnim stranicama organizacije, dok se za pregledavanje naslova filmova iz fonda knjižnice može koristiti popis u formatu PDF. Knjižnica ima informativnu službu koja obavještava članice i članove o svim događanjima u Zagrebu koja se tiču LGBT populacije. Nude se i usluge fotokopiranja, čitaonice i pretraživanja interneta.

U knjižnici rade tri ženske osobe. Dvije su studentice bibliotekarstva. Osim knjižničnog posla, sve su uključene i u druge projekte i programe organizacije, npr., pisanje projektnih prijedloga, izdavaštvo i istraživanje. Honorira se samo obrada građe.

LezBib izgrađuje fond i održava poslovanje donacijama u građi i novcu. Glavni su donatori pojedinke i pojedinci, inozemne fundacije i organizacije te Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva. Dva puta su tražili dotaciju od države, a jedanput su je i dobili.

Voditeljica knjižnice upoznata je s radom sljedećih alternativnih knjižnica: knjižnice Centra za ženske studije, Ženske infoteke te [mame]. S navedenim knjižnicama uspostavljena je i suradnja koja se odvija razmjenom publikacija i/ili upućivanjem korisnika. LezBib ne surađuje s ostalim, konvencionalnim knjižnicama u gradu Zagrebu.

Voditeljica LezBiba smatra da bi knjižničarska struka trebala obratiti pažnju na specifične informacijske potrebe LGBT populacije te izgrađivati posebne zbirke s tom temom.

Alternativno knjižničarstvo u Zagrebu

Alternativne knjižnice u Zagrebu počinju se osnivati sredinom 1990-ih godina. Njihovi su osnivači organizacije civilnog društva: jedna ustanova, četiri udruge, koje zastupaju pitanja zaštite ljudskih prava fokusirajući se na neku društvenu zajednicu ili društveni problem, pa se u skladu s time profiliraju i knjižnični fondovi/zbirke. Tako feminističke knjižnice skupljaju građu s temom žena, LezBib s

temom homoseksualnosti, MIRovna knjižnica na temu mira i nenasilja, a Medijski arhiv s temama slobodnog pristupa informacijama, novih tehnologija i medija. Kako je cilj tih organizacija obrazovati i informirati javnost o pitanjima koja one zastupaju, fondovi njihovih knjižnica, osim za ciljne korisnike, otvoreni su za cjelokupnu zainteresiranu javnost. U dvije organizacije, Centru za mirovne studije i Centru za ženske studije, koje provode obrazovne programe, knjižnice pružaju referalne usluge polaznicama, polaznicima i predavačima.

Alternativne knjižnice nalaze se u prostorima organizacija osnivačica. To su mali prostori, sobe, koje knjižnice najčešće dijele s drugim aktivnostima organizacije, a samo dvije knjižnice imaju vlastitu prostoriju.

Iako u svojim fondovima alternativne knjižnice imaju različitu građu, poput postera, letaka, časopisa, brošura, VHS-a, DVD-a, CD ROM-ova, pa čak i odjevnih predmeta (majica), ipak su najzastupljenije knjige. Ukupan broj knjiga u njihovim fondovima kreće se u rasponu od 500 do 3.000 svezaka, a jezici koji dominiraju su engleski i hrvatski. Čak četiri od pet knjižnica ima elektroničke kataloge koji su mjesno dostupni, dok čak tri od pet knjižnica imaju i neki oblik mrežnog kataloga. Što se tiče zaštite fondova od rasipanja, većina knjižnica (tri od pet) ima pravila za posudbu građe.

Većina knjižnica obrađuje građu. Čak četiri od pet knjižnica inventarizira, katalogizira, klasificira i signira građu. Inventarizira se računalno. Neke knjižnice uz računalni oblik imaju i inventarnu knjigu. Pri katalogizaciji koristi se *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*, a za klasifikaciju UDK-tablice ili vlastita pravila. Pri signiranju služe se UDK-om, vlastitom klasifikacijom ili tekućim brojem. Predmetizaciju rade tri od pet knjižnica i to prema tezaurusu *Pojmovnik ženske terminologije* i/ili slobodnim odabirom ključnih riječi. Najtemeljitije su obrađene knjige. Knjižnično poslovanje obavlja se u različitim računalnim programima, knjižničnim (CICIBAN u ISIS-u) i neknjižničnim (MS Access, FileMaker i MS Excel).

Korisnici se evidentiraju na različite načine. Neke knjižnice upisuju korisnike u knjige ili kartoteke, a neke u računalnu bazu podataka. Broj korisnika kreće se od 100, pa sve do 500 članova.

Knjižnice u prosjeku imaju dvoje djelatnika, a najčešće su to žene. One su u većini i voditeljice. Četiri od pet knjižnica ima barem jednu osobu koja je radila, trenutno radi ili se školuje za knjižnične poslove. Većina knjižničara/knjižničarki, osim u knjižnici, radi i na drugim projektima i programima organizacije. Čak četiri od pet voditelja/voditeljica fakultetski su obrazovani i oni su najčešće (u tri od pet slučajeva) i zaposleni u organizaciji.

Poslovanje alternativnih knjižnica u Zagrebu omogućuju donacije i dotacije. Glavni su donatori strane zaklade i fundacije. Dotacije pak pristižu i s različitih razina državne uprave, od Grada Zagreba, Ministarstva kulture i Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva. U približno pola slučajeva knjižnice su dobile novac za svoje projektne prijedloge.

Alternativne knjižnice u Zagrebu najčešće surađuju s drugim alternativnim knjižnicama. Samo jedna od njih surađuje s drugim, konvencionalnim knjižnicama u Zagrebu. Suradnja s drugim alternativnim knjižnicama odvija se upućivanjem korisnika, razmjenom dubleta, a najmanje međuknjižničnom posudbom. Ovdje svakako valja spomenuti projekt povezivanja hrvatskih alternativnih knjižnica u Mrežu knjižnica iz zajednice. Njome se, kako ističu urednici, nastoje doskočiti brojnim problemima prostorne i financijske održivosti te doprinijeti daljnjem kvalitetnijem posredovanju znanja i širenju informacija koje su rijetko zastupljene u Hrvatskoj.

Voditelji i voditeljice alternativnih knjižnica iskazali su zanimanje za suradnju s knjižničarskom strukom. Zatražili su stručnu pomoć oko organiziranja i obrade građe. Isto tako, ukazali su na potrebu izgradnje posebnih zbirki za različite manjinske zajednice, npr., homoseksualne, u konvencionalnim knjižnicama. Predložili su i konkretan oblik suradnje – upućivanje studenata bibliotekarstva na obavljanje stručne prakse u alternativnim knjižnicama.

Zaključni osvrt

Ovo je prvi rad i prvo istraživanje koje propituje novo područje hrvatskoga knjižničarstva, djelatnosti i strukturu alternativnih knjižnica u Zagrebu. Alternativne knjižnice su knjižnice organizacija civilnog društva koje skupljaju građu s temama raznovrsnih ideologija ljudskih prava, bilo da se tiču pojedinih zajednica, kao što su žene ili homoseksualci, bilo da se tiču određenog društvenog problema koji se nalazi u sferi ljudskih prava, kao što je pravo čovjeka da živi u miru ili pravo na slobodni pristup informacijama.

Mada malene po prostoru, fondu, broju djelatnika i korisnika, njihovo poslovanje obuhvaća sve osnovne oblike knjižničarskog posla: nabavu, obradu građe te posudbu. Svijest voditelja alternativnih knjižnica o potrebi stručnog, knjižničarskog ustroja poslovanja knjižnica ogleda se u sljedećemu. Prvo, većina knjižnica inventarizira, katalogizira, klasificira, predmetizira i signira građu prema knjižničarskim pravilima. Drugo, većina knjižnica posjeduje mjesno i mrežno dostupne elektroničke kataloge što omogućuje kvalitetniju uslugu. Treće, četiri od pet knjižnica ima osobu koja je (bila) u doticaju sa strukom, bilo obrazovanjem, bilo ranijim ili aktualnim zaposlenjem u konvencionalnoj knjižnici. Četvrto, većina voditelja i voditeljica knjižnica rado bi se obratila za pomoć knjižničarskoj struci glede stručnih pitanja organizacije i obrade fonda.

Što se tiče specifičnosti alternativnih knjižnica, prva se svakako odnosi na način financiranja njihova poslovanja. Kako bi osigurale sredstva za uspješan i kontinuiran rad, one svoje projektne prijedloge moraju redovito prijavljivati na natječaje inozemnih i domaćih fundacija i zaklada te, jednako tako, na različitim razinama državne uprave Republike Hrvatske. Međutim, to nije siguran izvor financiranja budući da prijava na natječaj ne jamči i dobivanje donacije ili dotacije, pa se može zaključiti da je glavno obilježje poslovanja alternativnih knjižnica ne-

sigurnost izvora financiranja. Druga je specifičnost opterećenost voditelja i voditeljica drugim obvezama u organizaciji, koje variraju od pisanja prijedloga za druge projekte i programe, do vođenja i sudjelovanja u drugim projektima i programima organizacije. Treća je specifičnost da je sudbina alternativne knjižnice ovisna o sudbini organizacije osnivačice. Onog trena kad organizacija prestaje raditi, zatvara se i knjižnica. Osim ovih otežavajućih okolnosti, alternativne knjižnice u Zagrebu imaju aktivnu i važnu ulogu u educiranju pojedinaca i zajednica o temama i problemima koje nisu zastupljene u društvu općenito, a u konvencionalnim knjižnicama posebno. Razlog tomu možemo potražiti u predrasudama prema tim temama i/ili zato što su nove i nepoznate. Zbog toga se čini još važnijom činjenica da pojedine alternativne knjižnice u Zagrebu vrijedno rade već više godina: dvanaest godina – Knjižnica Ženske infoteke; deset godina – Čitaonica i knjižnica Centra za ženske studije; osam godina – MIRovna knjižnica; šest godina – Medijski arhiv [mame] i četiri godine – LezBib.

Snaga tih knjižnica ne leži u veličini fondova, članstva, djelatnika ili prostora, već u vječnoj idealističkoj težnji knjižničara, a to je slobodan pristup informacijama i znanjima te zadovoljavanje kulturnih i obrazovnih potreba svih ljudi, zajednica i skupina u društvu.

LITERATURA

Alternative library literature : 1988/1989 : a biennial anthology / Sanford Berman, James P. Danky (eds.). Jefferson, N. C. [etc.] : McFarland & Company, 1990.

Alternative library literature : 1990/1991 : a biennial anthology / Sanford Berman, James P. Danky (eds.). Jefferson, N. C. [etc.] : McFarland & Company, 1992.

Anić, Vladimir; Ivo Goldstein. Rječnik stranih riječi. Zagreb : Novi Liber, 1999.

Bežovan, Gojko. Civilno društvo. Zagreb : Globus, 2004.

Halmi, Aleksandar. Kvalitativna metodologija u društvenim znanostima. Pravni fakultet u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada, 1996.

Handbook of qualitative research / Norman Denzin, Yvonna S. Lincoln (eds). 2nd ed. Thousand Oaks [etc.] : Sage Publications, 2000.

Haralambos, Michael; Martin Holborn. Sociologija : teme i perspektive. Zagreb : Golden marketing, 2002.

Noyce, John L. Alternative Bibliotheken in England – Selbsthilfe in Sachen Buch [citirano: 2005-12-10]. // Buch und Bibliothek 30, 5(1978), 350-353. Dostupno na: http://oh1.csa.com/ids70/view_record.php?id=4&recnum=1&SID=1baa7b69520b94e-5e3be2b23512f289a&mark_id=cache_posto3A0&mark_low=0&mark_high=2

Penrod, Janice [et al.]. A discussion of chain referral as a method of sampling hard-to-reach populations. // Journal of transcultural nursing 14, 2(2003), 100-107.

Tadić, Katica. Rad u knjižnici. Opatija: Naklada Benja, 1994.